

ביאורים

שער התשובה המסתיים כאן עוסק בעצם הנפש של האדם. בשאלה הגדולה לאן חייו פונים, מהי תכליתם, ומהי מגמתם. לכן, כמו בכל דבר העוסק בעצם חייו של האדם שאליו הוא מייחס חשיבות עליונה, כך גם יש להתייחס לתשובה ולחובתו של האדם לעסוק בה. אפשר לומר שאחד מהגורמים המרכזיים המקשים על האדם לשוב בתשובה הוא הייאוש. במיוחד אדם שעברו עליו כבר מספר שנים מאז קיבל עליו עול מצוות, והספיק לסטות מהדרך לא מעט פעמים עלול להתייאש וליפול ברוחו, וכתוצאה מכך לוותר על חזרה בתשובה.

במיוחד בדורנו, ה"אוש" הוא אחת מתחבולותיו המרכזיות של היצר הרע. לעיתים האדם משוכנע מאוד בטוב הגדול שבתשובה ובקרבה להקב"ה, עד כדי כך שהיצר כמעט ולא יכול לנצחו. ואז היצר מוצא דרכים לייאש את האדם, להסביר לו עד כמה רחוק הוא מהבורא, עד כמה העוונות שעשה רבים, ולהוריד בעיני עצמו את ערכו ואת סיכויי לתקן את מה שעשה ולפתוח דף חדש.

שער התשובה נחתם כאן בתקווה המחודשת. כל אחד, קטן כגדול צריך לקחת אחריות ברצינות ולבחור בדרך חדשה. בורא עולם רוצה בתשובתו של אדם גם לאחר שנים רבות של חטאים ונפילות רבות, והדרך שבה ינהג האדם בסופו של דבר, היא זאת שתקבע לטוב ולרע. על האדם להתמלא שמחה וכוח מהיכולת שלו להתקרב מחדש אל הבורא, להאמין בעצמו ובכוחותיו ולפתוח דף חדש. דרך חדשה.

"השליכו מעליכם את כל פשעיכם אשר פשעתם בם, ועשו לכם לב חדש ורוח חדשה..." [יחזקאל יח, לא].

הרחבות

• לא קל לקבל תוכחה

מהר, אחי, ומהר להאזין אליו ולשמע בקולו... ואל תביאך העצלה להקל בה. אדם לא אוהב לשמוע דברי תוכחה, מכיוון שבעקבותיהם הוא נדרש לעמול על מנת לשנות את הרגליו הרעים. כך כותב הרב קוק: "הנה בידוע טבע האנשים לשמוח על... ענין המוכיח מתוכו להם טובה, ולהשליך אחרי גו (גבם) דברים שאינם כרצונם. דבר זה הוא רעה רבה לפני האדם...". אולם החכם בוחן את התועלת שתצמח לו מכל דבר, ולא נותן לקשיים לחסום אותו. לכן הוא בוחר להאזין לדברי התוכחה, ולהטיב את מעשיו. [ביאורי הראי"ה לפרקי אבות עמ' קעט].

• התשובה לטענות היצר

ובשוב צדיק מצדקתו - ובשוב רשע מרשעתו, עד סוף הענין. היצר גורם לאדם לחשוב שמכיוון שחטא כל ימיו הקב"ה לא יקבל את תשובתו. אולם רבנו בחיי מפנה אותנו לפסוקים הנותנים מענה לטענה זו:

"ובשוב צדיק מצדקתו ועשה עגל ככל התועבות אשר עשה הרשע יעשה וחי, כל צדקותיו אשר עשה לא תזכרנה, בְּמַעְלוֹ אשר מעל ובחטאתו אשר חטא בם ימות... ובשוב רשע מרשעתו אשר עשה ויעש משפט וצדקה הוא את נפשו יחיה" [יחזקאל יח, כד, כז]. בפסוקים אלה רואים שהקב"ה מתייחס למעשיו האחרונים של האדם. לכן אדם שחטא כל ימיו ושב באחריתו, נזכרים לו מעשיו האחרונים.

מהר, אחי, ומהר להאזין אליו ולשמע בקולו ולדבקה בו, ובחר לנפשך מה שבחר לה אלהיך, ורצה לה מה שרצה ממנה בוראך. ואל תביאך העצלה להקל בה, כי אם תקל נפשך בעיניך, איזה דבר יהיה נכבד אצלך?

והזהר פן ישיאך הרהור לבך ויאמר לך: עתה אחרי ארף התעלמותי וחליפותי רב ימי אשוב אל האלהים ואבקש מחילתו? וראוי שתשיב עליו כמו שאמר הנביא מענין הזה (יחזקאל יח, כד-כז): "ובשוב צדיק מצדקתו... ובשוב רשע מרשעתו", עד סוף הענין.

וכבר המשילו זה הקדמונים לאדם שהיו בידו דרךמוני כסף, והיה צריך לעבר בנהר גדול, וכאשר עמד על שפת הנהר השליך הדרךמונים ההם בנהר, מפני שקנה להפסיק הנהר בהם, והשליכם כלם, חוץ מאחד שנשאר בידו, ולא נפסקו המים בעבורם. וכאשר ראה כן, אמר למלך אחד שהיה בנהר: קח זה הדרךמוני אשר בדי והעבירני בספינתך בנהר. ועשה המלך כן, והגיעו לחפצו בדרךמוני הוא אשר נשאר בידו, והשיג בו מה שלא הגיע אליו בכל הדרךמונים שאבד בנהר, וכאלו לא אבד מאומה.

וכן בעל התשובה, אשר כלה רב ימיו בזולת עבודת הבורא, כשיחזר בתשובה באחרית ימיו, ימחל לו הבורא מה שקדם מרע מעשיו כל ימיו, כמו שנאמר (יחזקאל יח, כב): "כל פשעיו אשר עשה לא יזכרו לו", ואמר (יחזקאל לג, טז): "כל חטאתיו אשר חטא לא תזכרנה לו".

ואל יכבד עליך, אחי, הערתי אותך לשמירת עצמך, אשר ארכו ימי התעלמותי ממנה, כי לא יחדתיך בה. מפלעדי נפשי. והפנע לאמת ואל תברח ממנה, והודה לאלהים אשר העיר אותך למה שלא ידעת, ואל תקח ארף התעלמות וזולתך המעיר לך, לטענה לך ולאמתלא, כי זה מתרמית היצר ומצודיו לנאשים אשר הפרתם חלושה.

האלהים ישימנו מן הממהרים אליו והשבים עדי בלב ברחמיו, אמן.

נשלם שער השביעי, בעזרת האל יהבך.

וחליפות - עברו, חלפו. **דרךמוני** - סוג מטבע. **להפסיק** - שהם יעצרו את זרימת הנהר. **בזולת עבודת הבורא** - בדברים שאינם עבודת הבורא. **כי לא יחדתיך בה וכו'** - תוכחה זו לא הייתה מכוונת אליך בלבד כי אם גם לעצמי. **ארף התעלמות וזולתך המעיר לך** - העובדה שגם המוכיח אותך התעלם מהרבה מחובותיו לבורא. **מצודיו** - מלכודותיו.